

INSTITUTI I ZHVILLIMIT TË ARSIMIT

**PROGRAM ORIENTUES
PËR PËRGATITJEN E PROVIMIT KOMBËTAR
TË MATURËS SHITETËRORE
PËR GJIMNAZIN**

LËNDA:

HISTORI E THELLUAR

Koordinatorë: Ines Todhe

VITI MËSIMOR 2011 – 2012

UDHËZIME TË PËRGJITHSHME

Programi orientues i Maturës Shtetërore për lëndën me zgjedhje “Histori e thelluar” ka për qëllim përgatitjen e nxënësve për provimin e kësaj lënde. Programi përfshin konceptet më të rëndësishme të historisë, njohuritë, aftësitë e qëndrimet themelore që i duhen nxënësit të zotërojnë në këtë lëndë. Ky program është hartuar duke u bazuar në programet e historisë së gjimnazit.

Programi orientues i Maturës Shtetërore për provimin me zgjedhje të lëndës së historisë së thelluar, për vitin shkollor 2011-2012, përbën një dokument të vlefshëm për mësuesit e gjimnazit, nxënësit e interesuar dhe specialistët e përfshirë në procesin e hartimit dhe vlerësimit të testit të Maturës Shtetërore.

- Programi përmban dhe siguron informacionin e nevojshëm për mësuesit e historisë së gjimnazit, që do të përgatisin maturantët për provimin e historisë së thelluar, si lëndë me zgjedhje në Maturën Shtetërore 2011-2012.
- Programi orienton nxënësit për njohuritë, konceptet dhe aftësitë kryesore që duhet të zotërojnë për të përballuar me sukses provimin e historisë së thelluar, si lëndë me zgjedhje në Maturën Shtetërore.
- Programi përbën një dokument zyrtar që duhet zbatuar me korrektesë nga specialistët e përfshirë në hartimin e bankës së pyetjeve dhe tezës së provimit të historisë së thelluar, si lëndë me zgjedhje për Maturën Shtetërore.

Ky program duhet shqyrtuar me kujdes nga secili prej grupeve të interesit. Kujdes i veçantë të bëhet nga specialistët e përfshirë në hartimin e bankës së pyetjeve dhe tezës së provimit të historisë së thelluar, si lëndë me zgjedhje për Maturën Shtetërore, të cilët nuk duhet të përfshijnë për vlerësim objektiva mësimorë që nuk janë parashikuar në këtë program. Banka e pyetjeve dhe teza e provimit të përmbajnë vetëm ato koncepte, njohuri dhe aftësi të trajtuara në këtë program.

Mësuesit që do të përgatisin nxënësit për provimin e Maturës Shtetërore në lëndën e historisë së thelluar të mbështeten në objektivat e këtij programi orientues, në mënyrë që të aftësojnë nxënësit për të përvetësuar të gjitha njohuritë, konceptet dhe aftësitë e përcaktuara në këtë program. Për këtë qëllim, mësuesi dhe nxënësi duhet të shfrytëzojnë disa materiale burimore.

Përgatitja e nxënësve për provimin e historisë të bëhet në mënyrë të vazhdueshme, në mënyrë që nxënësit të sigurojnë përvetësimin cilësor të objektivave mësimorë, koncepteve historike dhe aftësive të përcaktuara në këtë program.

Testi për lëndën “Histori e thelluar” do të ndërtohet në mënyrë të tillë ku të jenë të përfshira të tri nivelet e vështirësisë së pyetjeve: niveli bazë, niveli mesatar dhe niveli i lartë. Njëkohësisht, edhe shpërndarja e pikëve në test do të jetë në varësi të përqindjeve që zë çdo nivel. Peshat specifike për çdo nivel do të jenë:

Niveli bazë: 40%

Niveli mesatar: 40%

Niveli i lartë: 20%.

Nxënësit të kenë parasysh se linja e cila ka numrin më të madh të orëve dhe përqindjen më të madhe në programin orientues të Maturës Shtetërore, në test do të përfaqësohet nga një numër më i madh pyetjesh.

Programi është i organizuar sipas këtyre katër rubrikave:

- Udhëzime të përgjithshme.
- Linjat e programit.
- Përshkrimi i linjave dhe objektivat të programit.
- Tabela e peshave.

Literatura e sugjeruar për nxënësit në lëndën “Histori e thelluar”:

- Tekstet e historisë së thelluar për gjimnazin, të miratuara nga MASH-i.

Literatura e sugjeruar për mësuesit dhe për hartuesit e testit për lëndën “Histori e thelluar”:

- Tekstet e historisë së thelluar për gjimnazin, të miratuara nga MASH-i.
- Programet lëndore të gjimnazit për lëndën “Histori e thelluar”, për klasat 11 dhe 12.
- Udhëzuesi për zhvillimin e kurrikulës së re të gjimnazit.

LINJAT E PROGRAMIT

Fusha 1

Qytetërimet në Antikitete dhe në Mesjetë

Qytetërimi antik aziatik (Kina, India, Japonia)

Qytetërimi mesjetar – urë lidhëse në mes qytetërimit antik dhe atij modern (shek. VI – XVI)

Fusha 2

Qytetërimet moderne dhe bashkëkohore

Jeta në qytetet europiane para dhe gjatë periudhës së industrializimit (shek. XV-XX)

Qytetërimet aziatike në kohët moderne (shek. XV-XIX)

Qytetërimet bashkëkohore (gjysma e dytë e shek. XX)

Fusha 3

Historia e shqiptarëve

Historia dhe historiani

Parahistoria (100000 vjet – 3500 vjet më parë)

Qytetërimi ilir (mijëvjeçari II – I p.e.s.)

Shqipëria mesjetare (shek. V – XIV)

Shqipëria gjatë sundimit osman (shek. XV-XX)

Shteti i pavarur shqiptar, 1912-1939

Shqipëria gjatë Luftës së Dytë Botërore

Shqipëria gjatë regjimit komunist

Shndërrimet demokratike në Shqipëri gjatë viteve 1990-2008.

PËRSHKRIMI I LINJAVE DHE OBJEKTIVAT E PROGRAMIT

QYTETËRIMET NË ANTIKITET DHE NË MESJETË

Linja 1.

Qytetërimi antik aziatik (Kina, India, Japonia)

Kjo linjë ka për qëllim të paraqesë një pamje të saktë dhe të plotë për qytetërimin në Azinë e mesme dhe të largët (Indi, Kinë, Japoni). Linja synon të formojë koncepte të qarta shkencore mbi qytetërimin antik në këto rajone: shtrirjen e tyre, rrugën e formimit të shtetit, veçoritë e jetës shoqërore dhe trashëgiminë kulturore, duke theksuar kontributin e këtyre qytetërimeve në qytetërimin botëror.

Nr	Linja	Nënlinja	Objektivat
1.	Qytetërimi antik aziatik (Kina, India, Japonia)	<p>Qytetërimi antik aziatik dhe tiparet e tij.</p> <p>Shteti në qytetërimet antike aziatike.</p> <p>Filozofia dhe ligji (rregullat) në qytetërimet antike.</p> <p>Trashëgimia kulturore e qytetërimeve antike (Kinë, Indi, Japoni).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Të përdorë saktë këta terma e koncepte kyçe historike: <i>kastë, shoqëri e mbyllur, dinasti, mbretëri, brahmanizëm, budizëm, konfucianizëm, kristianizëm, sekt fetar.</i> - Të përcaktojë në hartë shtrirjen e qytetërimeve antike aziatike (Indi, Kinë, Japoni). - Të argumentojë rolin e mjedisit në zhvillimin e qytetërimeve antike aziatike. - Të përshkruajë rrugën e formimit të shtetit në Indi, Kinë e Japoni. - Të listojë parimet kryesore të filozofisë së Brahmës, Budës e Konfucit. - Të krahasojë sistemet ligjore e ndërmjet Perandorive aziatike (Indi, Kinë, Japoni). - Të vlerësojë kontributin e shkencës, arsimit, letërsisë dhe artit antik të Kinës, Japonisë dhe Indisë në qytetërimin botëror.

Linja 2.**Qytetërimi mesjetar – urë lidhëse mes qytetërimit antik dhe atij modern (shek. VI – XVI)**

Kjo linjë ka për qëllim të paraqesë dhe të qartësojë veçorinë e qytetërimit mesjetar, natyrën e tij të dyfishtë, si një periudhë e cila ndërpret shkëlqimin e qytetërimit antik dhe i pararend qytetërimit të ri modern. Linja pasqyron feudalizmin si thelbin e jetës mesjetare, si një rend i ri me veçoritë e veta politike, ekonomike, sociale, kulturore e fetare; argumenton rolin e fesë në Mesjetë dhe zbehjen graduale të saj në raport me zhvillimin e shkencës artit dhe kulturës.

Nr	Linja	Nënlinja	Objektivat
2.	Qytetërimi mesjetar – urë lidhëse midis qytetërimit antik dhe atij modern (shek. VI – XVI)	<p>Mesjeta në vendet aziatike: Kinë, Indi, Japoni (shek. VI-XIV).</p> <p>Qytetërimi bizantin (shek. VI-XV).</p> <p>Lindja dhe zhvillimi i qyteteve në Mesjetë dhe rrjedhojat ekonomike, sociale e politike (shek. XI-XIV).</p> <p>Besimi, arsimi, shkenca dhe arti gjatë qytetërimit mesjetar.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Të përdorë saktë këta terma e koncepte kyçe historike: <i>feudalizëm, vasal, fisnik, samuraj, neokonfucianizëm, kohë e artë, ikonoklazëm, islamizëm, skizma, shit, syni, rit katolik, rit ortodoks, ndarje e kishës kristiane, komunë, esnafë, gilde, saraf.</i> - Të argumentojë rolin mbizotërues së fesë, si tipar dallues i qytetërimit mesjetar. - Të zbulojë tiparet e epokës së Justinianit dhe vlerat e saj. - Të argumentojë thelbin e ikonoklazmës dhe lidhjet e saj me politikën. - Të analizojë faktorin historik të lulëzimit dhe përparimit të kulturës në Perandorinë Bizantine. - Të argumentojë vlerat e pellgut të Mesdheut, si kryqëzim i qytetërimeve: bizantine, arabe dhe europiane. - Të analizojë feudalizmin si thelbin e qytetërimit mesjetar. - Të përshkruajë jetën në qytetin mesjetar: pozitën politike të qytetit, vlerën ekonomike, kulturore dhe artistike të tij. - Të analizojë shkaqet, pasojat dhe konfliktet në mes qytetit dhe feudalit. - Të përshkruajë fillesat e tregtisë

			<p>ndërkombëtare dhe rolin e qyteteve bregdetare.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të shpjegojë lindjen e kristianizmit dhe myslimanizmit dhe të dallojë parimet e përbashkëta të dogmës së tyre. - Të vlerësojë skizmat që lindën dhe lidhjet e tyre me jetën politike. - Të argumentojë kthesën që mori arsimi dhe shkenca në Mesjetë dhe pasojat që sollën ato.
--	--	--	---

QYTETËRIMET MODERNE DHE BASHKËKOHORE

Linja 3

Jeta në qytetet europiane para dhe gjatë periudhës së industrializimit (shek. XV-XX)

Kjo linjë ka për qëllim të prezantojë këta terma dhe koncepte kyçe: *revolucionet në fushën e teknologjisë, tregtisë, komunikacionit, shndërrimet industriale e sociale, urbanizëm, shtresëzim i shoqërisë, organizim i punës, zhvillim rural, ide marksiste, parime të demokracisë liberale, sindikatë, shtresëzimi social i popullsisë, qëndrimi i ideologjisë marksiste ndaj punonjësve, roli i punonjësve në demokracinë liberale.*

Nr	Linja	Nënlinja	Objektivat
3.	Jeta në qytetet europiane para dhe gjatë periudhës së industrializimit (shek. XV-XX)	<p>Jeta qytetare në Europë në periudhën paraindustriale dhe industriale. (shek. XV-XX)</p> <p>Epoka e mekanizimit dhe lindja e ideve të reja politike (shek. XIX-XX)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Të argumentojë ndikimin e industrializimit në urbanizmin e qyteteve europiane. - Të listojë tiparet e qyteteve industriale. - Të përcaktojë shtresimin e popullsisë qytetare. - Të gjykojë mbi ndryshimet në organizmin e punës në zonat rurale edhe ato urbane. - Të analizojë kuptimin e mobilizimit social dhe politik të punonjësve. - Të analizojë idetë themelore të marksizmit. - Të përcaktojë tiparet e sistemit politik të demokracisë liberale. - Të argumentojë rolin e sindikatave të punëtorëve.

			<ul style="list-style-type: none"> - Të gjykojë mbi qëndrimin e socialdemokratëve për shtetin, pronën dhe shoqërinë. - Të analizojë dallimet midis socialdemokracisë dhe marksizmit.
--	--	--	--

Linja 4

Qytetërimet aziatike në kohët moderne (shek. XV-XIX)

Kjo linjë ka për qëllim të prezantojë këta terma dhe koncepte kyçe: *ekspansioni europian, rrugët tregtare, kolonializmi imperialist, krijimi i kolonive, administrim kolonial, shtojca ekonomie; kultura tradicionale, shogunati, reforma Mejxi në Japoni; kultura kineze, modernizmi, fazat e izolimit, vetizolimi kinez, reformacioni kinez; nocioni “Lindje e Mesme”, nacionalizmi indian, shndërrime të kryqëzuara.*

Nr	Linja	Nënlinja	Objektivat
4.	Qytetërimet aziatike në kohët moderne (shek. XV-XIX)	<p>Lindja dhe përhapja e kolonializmit (shek. XV-XVIII)</p> <p>Lindja e Mesme dhe e Largët gjatë kohës së ekspansionit europian në Azi (shek. XV – XVII)</p> <p>Tradita në Lindjen e Mesme dhe të Largët dhe transformimi i saj (shek. XVII-XIX)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Të shpjegojë fazat dhe motivet e kolonializmit. - Të tregojë kuptimin e “shtojcave ekonomike”. - Të listojë faktorët që çuan në dobësimin e Perandorisë Indiane. - Të gjykojë mbi zhvillimet ekonomike dhe kulturore në qytetërimin kinez. - Të analizojë pengesat e Kinës drejt modernizmit (shek. XV-XIX) - Të përshkruajë veçoritë e zhvillimit të Japonisë (shek XV-XIX) - Të përshkruajë fazat e izolimit të Japonisë gjatë shek. XVI-XVII. - Të gjykojë mbi komponentët e qytetërimin perëndimor. - Të analizojë tiparet e kolonializmit imperialist. - Të shpjegojë përmbajtjen e nocionit “Lindja e Mesme”. - Të përshkruajë tiparet e qeverisjes në Lindjen e Mesme shek. XV-XVI. - Të gjykojë mbi marrëdhëniet e europianëve në Lindjen e

			<p>Mesme.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të argumentojë veçoritë e administrimit kolonial të Indisë (shek. XIX). - Të shpjegojë përmbajtjen e “shndërrimeve të kryqëzuara”. - Të analizojë lindjen e nacionalizmit dhe rolin e Kongresit Kombëtar në Indi. - Të listojë ngjarjet që çuan në fundin e vetizolimit të Kinës në shek. XIX. - Të analizojë shkaqet e përfshirjes së dinastisë Çin në Kinë. - Të rendisë kërkesat e reformatorëve në Kinën e shek. XIX. - Të argumentojë tiparet e traditës japoneze. - Të gjykojë mbi reformat Mejxi në Japoni. - Të përshkruajë shndërrimet drejt modernizimit.
--	--	--	---

Linja 5

Qytetërimet bashkëkohore (gjysma e dytë e shek. XX)

Kjo linjë ka për qëllim të prezantojë këto terma dhe koncepte kyçe: *Sistemi politik i demokracisë liberale pas Luftës së Dytë Botërore, demokratizimi i vendeve nazifashiste, institucione demokratike, çështjet sociale, shtetëzim në demokraci, shteti i mirëqenies sociale, vala e tretë drejt demokratizimit, tranzicioni demokratik në Spanjë, diktatura komuniste në Kinë (Mao Ce Duni), Revolucioni i Madh Kulturor dhe Proletar, reformat shumëplanëshe të Ten Hsiao Pinit; demokratizimi i Japonisë, karakteri i kushtetutës, faktorët nxitës të zhvillimit të shpejtë të ekonomisë japoneze. Gandizmi, demokratizimi i Indisë, dekolonizimi i Afrikës; faktorët që i dhanë fund Luftës së Ftohtë, shpërbërja e Jugosllavisë dhe konflikti ndëretnik; terrorizmi si një fenomen i ri, rreziqet e tij reale, angazhimi në luftën kundër tij, globalizmi.*

Nr	Linja	Nënlinja	Objektiva
5.	Qytetërimet bashkëkohore (gjysma e dytë e shek. XX)	Konsolidimi i demokracisë liberale në shtetet e Europës Perëndimore (1945-1990)	<ul style="list-style-type: none"> - Të përshkruajë tiparet e sistemit politik të demokracisë liberale. - Të gjykojë mbi faktorët e demokratizimit të Italisë dhe Gjermanisë Perëndimore. - Të analizojë mbi rrugët që u

		<p>Ndryshimet në qytetërimet në Kinë dhe Japoni mbas Luftës së Dytë Botërore (1945-1990)</p> <p>Lëvizjet nacionaliste në vendet koloniale. Përfundimi i Luftës së Ftohtë dhe sfidat e reja të qytetërimeve botërore.</p> <p>Globalizmi.</p>	<p>ndoqën për konsolidimin e institucioneve demokratike.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të evidentojë dallimet në qëndrimin e partive për çështjet ekonomike dhe sociale. - Të listojë arritjet e shtetit të mirëqenies sociale. - Të analizojë problematikat me të cilat u përball shteti i mirëqenies sociale. - Të tregojë veçoritë e Valës së Tretë të Demokratizmit. - Të gjykojë mbi rrugën e tranzicionit të Spanjës. - Të analizojë faktorët që çuna në vendosjen e diktaturës komuniste në Kinë (Lufta Civile) - Të argumentojë tiparet e zhvillimit komunist të Kinës. - Të shpjegojë rrjedhojat e Revolucionit të Madh Kulturor. - Të listojë reformat e Ten Hsiao Pinit në bujqësi, në industri, në ushtri dhe në thithjen e kapitalit të huaj. - Të krahasojë ndryshimet mes qeverisjes së Mao Ce Dunit dhe qeverive pasuese. - Të evidentojë përmbajtjen e reformave për demokratizmin e Japonisë pas Luftës së Dytë Botërore. - Të analizojë përmbajtjen e kushtetutës japoneze pas Luftës së Dytë Botërore. - Të gjykojë mbi faktorët që nxitën zhvillimin e shpejtë të Japonisë. - Të argumentojë karakteristikat e zhvillimit ekonomik të Japonisë. - Të përshkruajë rolin e ekonomisë japoneze në atë botërore. - Të analizojë mbi përmbajtjen e Gandizmit.
--	--	---	--

			<ul style="list-style-type: none"> - Të përshkruajë tiparet e qeverisjes demokratike në Indi. - Të analizojë sistemet qeverisëse në Lindjen e Mesme dhe në Afrikën e Veriut. - Të përshkruajë procesin e dekolonizimit në Afrikë. - Të shpjegojë tiparet e regjimeve politike në Afrikë. - Të evidentojë problemet ekonomike e sociale me të cilat përballlet Afrika. - Të gjykojë mbi shkaqet që i dhanë fund Luftës së Ftohtë. - Të argumentojë ndryshimet në hartën gjeografike pas shpërbërjes së BS-së dhe Jugosllavisë. - Të argumentojë ndikimin e globalizmit mbi shtetin kombëtar. - Të gjykojë mbi shkaqet e ndotjes së mjedisit. - Të evidentojë pse terrorizmi është një nga rreziqet më të mëdha me të cilat përballlet bota sot.
--	--	--	--

HISTORIA E SHQIPTARËVE

Linja 6

Historia dhe historiani

Kjo linjë ka për qëllim të prezantojë këta terma dhe koncepte kyçe: *Historia kombëtare dhe vlerat e saj; kriteret metodologjike në shkrimin e historisë së shqiptarëve: burimet, interpretimi, autenticiteti, objektiviteti, shkencat ndihmëse; burimet kryesore të shkruara në shkrimin e historisë së shqiptarëve (arkivat kryesore dhe puna me to, veprat monumentale të albanologëve të njohur).*

Nr	Linja	Nënlinja	Objektivat
6.	Historia dhe historiani	Historia kombëtare dhe vlerat e saj. Kriteret metodologjike në	- Të shpjegojë konceptet: <i>histori antike, histori moderne dhe histori bashkëkohore; autenticitet; objektivitet</i>

		<p>shkrimin e historisë së shqiptarëve: burimet, interpretimi, autenticiteti, objektiviteti, shkencat ndihmëse etj.</p> <p>Burimet kryesore të shkruara në shkrimin e historisë së shqiptarëve (arkivat kryesore dhe puna me to, veprat monumentale të albanologëve të njohur).</p>	<p><i>historik; subjektivitet historik; hulumentim.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Të vlerësojë rolin e historisë në informimin për ngjarjet e së shkuarës dhe në formimin e tyre për vlerësimin e këtyre ngjarjeve historike. - Të listojë llojet e burimeve historike, duke bërë dallimin midis tyre dhe të vlerësojnë rolin e secilit burim në ndërtimin e historisë. - Të listojë shkencat ndihmëse të historisë, duke argumentuar rolin e tyre në pasurimin dhe vërtetësinë e historisë. - Të zgjedhë shembuj të trajtimit të historisë me objektivitet ose subjektivitet dhe të dallojë ndryshimet midis dy rasteve.
--	--	---	--

Linja 7

Parahistoria (100000 vjet – 3500 vjet më parë)

Kjo linjë ka për qëllim të prezantojë këta terma dhe koncepte kyçe: *Historiku i arkeologjisë shqiptare (fillimet, zhvillimi, arritjet); qendrat parahistorike në trevën shqiptare, periudhat: paleolitike e mezolitike (100 000 p.e.s. – 6 000 p.e.s.); neolitike (6000 – 2600 p.e.s.); eneolitike (2600 – 2100 p.e.s.); e bronzit (2100 – 1100); e hekurit (1100-); pasqyrimi i botës shpirtërore dhe i artit në parahistori.*

Nr	Linja	Nënlinja	Objektivat
7.	Parahistoria (100000 vjet – 3500 vjet më parë)	<p>Historiku i arkeologjisë shqiptare. (fillimet, zhvillimi, arritjet).</p> <p>Të njohim qendrat parahistorike në trevën shqiptare, në periudhat nga paleoliti në hekur.</p> <p>Pasqyrimi i botës shpirtërore dhe i artit në parahistori.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Të shpjegojë konceptet: <i>histori, arkeologji, prehistori, parahistori, paleolit, neolit, eneolit, hekur, qytetërim, kulturë shpirtërore, kulturë materiale.</i> - Të listojë burimet dhe periodizimin e historisë, duke dhënë disa karakteristika të rëndësishme për çdo burim dhe periudhë. - Të vlerësojë rolin e arkeologëve vendas e të huaj në zbulimin dhe rezultatet e

			<p>kërkimit në zonat arkeologjike shqiptare.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të listojë emrat dhe zbulimet më të rëndësishme të arkeologjisë shqiptare në periudha të ndryshme historike.
--	--	--	---

Linja 8

Qytetërimi ilir (mijëvjeçari II – I p.e.s.)

Kjo linjë ka për qëllim të prezantojë këta terma dhe koncepte kyçe: *Etnogjeneza ilire në veprat e albanologëve; dukuritë dhe tiparet e qytetërimit ilir; Iliria në burimet e shkruara greke; Iliria në burimet e shkruara latine; Epiri sipas Nikëlls Hamendit (1907-2001); pushtimi i Ilirisë e Ballkanit nga Roma; ilirët dhe kultura e tyre.*

Nr	Linja	Nënlinja	Objektiva
8.	Qytetërimi ilir mijëvjeçari (II – I p.e.s.)	<p>Etnogjeneza ilire në veprat e albanologëve.</p> <p>Dukuritë dhe tiparet e qytetërimit ilir.</p> <p>Iliria në burimet e shkruara greke.</p> <p>Iliria në burimet e shkruara latine.</p> <p>Epiri sipas albanologëve shqiptarë (1907-2001)</p> <p>Pushtimi i Ilirisë dhe Ballkanit nga Roma.</p> <p>Ilirët dhe kultura e tyre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Të shpjegojë konceptet: <i>etnogjenezë, etnos ilir, Iliri, Epir, epirotë.</i> - Të shpjegojë dhe analizojnë fakte dhe burime mbi origjinën, qytetërimin ilir, zhvillimin e tij ekonomik-social dhe marrëdhëniet e tij me botën mesdhetare. - Të argumentojë rëndësinë e pasqyrimin të zhvillimit të qytetërimit ilir në shkrimet greko-romake. - Të shpjegojë dhe të analizojë shkaqet e fillimit dhe të disfatës së luftërave iliro-romake. - Të përshkruajë përmbajtjen e Traktatit të Paqes së Teutës me Romën.

Linja 9**Shqipëria mesjetare (shek. V – XIV)**

Kjo linjë ka për qëllim të prezantojë këta terma dhe koncepte kyçe: *Shqipëria dhe Bizanti – veçoritë e jetës ekonomike, shoqërore dhe politike; ardhja e sllavëve në Ballkan. Shtetet sllave dhe Shqipëria; jeta politike në Shqipëri në shek. XI-XIII; krishterimi në Shqipëri dhe veçoritë e tij (shek. I – XIX); sistemi feudal në Shqipëri (shek. XI-XIV); zotërimet veneciane në Shqipëri; kultura mesjetare shqiptare.*

Nr	Linja	Nënlinja	Objektivat
9.	Shqipëria mesjetare (shek. V – XIV)	<p>Arbëria (Shqipëria mesjetare) dhe Bizanti.</p> <p>Veçoritë e jetës ekonomike, shoqërore dhe politike.</p> <p>Ardhja e sllavëve, e anzhuinëve dhe e normanëve në Ballkan.</p> <p>Gjurmët e tyre në trevat arbërore (Shqipëria mesjetare).</p> <p>Principatat shqiptare në shek. XII – XIII.</p> <p>Principatat shqiptare në shek. XIV.</p> <p>Krishterimi në Arbëri. (Shqipëria mesjetare) dhe veçoritë e tij (shek. I – XIX).</p> <p>Sistemi feudal në Arbëri. (Shqipëria mesjetare) (shek. XI-XIV)</p> <p>Zotërimet veneciane në Arbëri (Shqipëria mesjetare).</p> <p>Kultura mesjetare shqiptare.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Të përshkruajë faktorët që kushtëzuan përfshirjen e Ilirisë nën Bizant dhe rrjedhimet e kësaj pozite të re për Arbërinë. - Të shpjegojë kuptimin e koncepteve: <i>Arbëri, Arbër, Principata, Mbretëria e Arbrit, Thema, Strateg, Kanun.</i> - Të analizojë shkaqet e rrudhosjes së hartës së Ilirisë dhe të përcaktojë kufijtë e rinj të Arbërisë. - Të përcaktojë në linjë kronologjike pushtimet e huaja në Arbëri, duke evidentuar edhe pasojat e tyre. - Të analizojë kushtet historike, rrugën e krijimit dhe elementet e shteteve mesjetare. - Të shpjegojë dhe të ilustrtojë tiparet dhe karakterin e arsimit dhe të kulturës mesjetare në Arbëri.

Linja 10**Shqipëria gjatë sundimit osman (shek. XV-XX)**

Kjo linjë ka për qëllim të prezantojë këta terma dhe koncepte kyçe: *Perandoria Osmane dhe Ballkani; figura e Skënderbeut në albanologjinë shqiptare; legjislacioni osman në administrimin e Shqipërisë; përpjekjet e pashallëqeve për shkëputje; idetë e rilindësve për çështjen shqiptare; platforma politike gjatë viteve 1878-1915; kultura shqiptare gjatë sundimit osman.*

Nr	Linja	Nënlinja	Objektivat
10.	Shqipëria gjatë sundimit osman (shek. XV-XX)	Perandoria Osmane dhe Ballkani. Figura e Skënderbeut në albanologjinë shqiptare. Legjislacioni osman në administrimin e Shqipërisë. Pashallëqet shqiptare në vitet 1757-1832. Idetë e rilindësve për çështjen shqiptare. Platforma politike gjatë viteve 1878-1912. Mendimi politik i arbëreshëve. Kultura shqiptare gjatë sundimit osman.	<ul style="list-style-type: none"> - Të shpjegojë përmbajtjen e koncepteve: <i>Rilindje, pashallëk, Lidhja e Lezhës, Lidhja e Prizrenit.</i> - Të analizojë disa elemente të përmbajtjes së legjislacionit osman për Shqipërinë. - Të përshkruajë rolin e albanologjisë në ndriçimin e figurës së Skënderbeut. - Të përshkruajë tipare kryesore ekonomiko-kulturore të shqiptarëve gjatë sundimit osman. - Të përshkruajë rolin e pashallarëve në fuqizimin e pashallëqeve. - Të analizojë platformën politike të arbëreshëve dhe rolin e saj në pavarësinë e Shqipërisë. - Të dallojë rolin e Lidhjes së Prizrenit për autonomi nga ajo për tërësi territoriale.

Linja 11**Shteti i pavarur shqiptar, 1912-1939**

Kjo linjë ka për qëllim të prezantojë këta terma dhe koncepte kyçe: *Përplasjet diplomatike në Konferencën e Ambasadorëve në Londër; tezat e ndryshme rreth kryengritjes së Shqipërisë së mesme; organizimi shtetëror gjatë periudhës pararepublikane (1912-1925): pas pavarësisë, gjatë periudhës së Vidit, pas Kongresit të Lushnjës dhe statuti i zgjeruar i vitit 1922 (diskutim krahasues); tragjedia e Shqipërisë së Jugut, pasojat dhe jehona e saj ndërkombëtare; dëbimi i pushtuesve nga territoret shqiptare (Lufta e Vlorës, Koplikut dhe Dibrës); përpjekjet për demokraci dhe vendosja e një republike autoritare; Monarkia shqiptare dhe përpjekja e saj për europianizimin e vendit.*

Nr	Linja	Nënlinja	Objektivat
11.	Shteti i pavarur shqiptar 1912-1939	<p>Qëndrimi i Fuqive të Mëdha për kufijtë e Shqipërisë 1912-1920.</p> <p>Tezat e ndryshme rreth kryengritjes së Shqipërisë së mesme.</p> <p>Organizimi i shtetit shqiptar 1912-1925.</p> <p>Përpyqjet për demokratizim në vitet 1912-1924.</p> <p>Monarkia shqiptare dhe përpyqja e saj për europianizimin e vendit.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Të listojë vendimet e Fuqive të Mëdha për Shqipërinë në vitet 1913; 1920; 1921. - Të shpjegojë thelbin e tezave alternative mbi Kryengritjen e vitit 1914. - Të përshkruajë përmbajtjen e neneve të statuteve, kushtetutave, format e qeverisjes dhe dallimet. - Të listojë reformat më kryesore të ndërmarra gjatë qeverisjeve të viteve 1912-1939.

Linja 12

Shqipëria gjatë Luftës së Dytë Botërore

Kjo linjë ka për qëllim të prezantojë këta terma dhe koncepte kyçe: *Përpyqjet për shmangien e pushtimit dhe shkaqet e pushtimit (dokumente dhe opinione); nacionalizmi shqiptar si forcë e parë e rezistencës; linjat politike, programet dhe veprimtaritë përkatëse gjatë Luftës II Botërore në Shqipëri; të vlerësojmë më mirë pasojat e Luftës II Botërore në Shqipëri; nacionalistët dhe komunistët gjatë Luftës II Botërore në Kosovë e Çamëri.*

Nr	Linja	Nënlinja	Objektivat
12.	Shqipëria gjatë Luftës së Dytë Botërore	<p>Përpyqjet për shmangien e pushtimit dhe shkaqet e pushtimit (dokumente dhe opinione).</p> <p>Programet, forcat politike dhe veprimtaritë e tyre gjatë Luftës II Botërore.</p> <p>Pasojat e Luftës II Botërore në Shqipëri.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Të shpjegojë rrugën e agresionit fashist mbi Shqipërinë, duke e ballafaquar me qëndrimin e qeverisë zogiste për ta parandaluar këtë pushtim. - Të rendisë datat më të rëndësishme të kësaj periudhe, duke i vendosur ato në rend kronologjik. - Të analizojë qëndrimin e Fuqive të Mëdha në prag të pushtimit fashist të Shqipërisë, duke e parë këtë qëndrim në raport me rrethanat e

		Nacionalistët dhe komunistët gjatë Luftës II Botërore në Kosovë e Çamëri.	<p>këtij pushtimi.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të përshkruajë ngjarjet nga shkurti deri në 12 prill të vitit 1939. - Të rendisë, analizojë dhe krahasojë programet e forcave politike gjatë Luftës Antifashiste në Shqipëri. - Të përcaktojë rëndësinë e Konferencës së Pezës dhe të Konferencës së Mukjes. - Të përcaktojë ato ngjarje që shënuan monopolizimin e pushtetit nga PKSh-ja në luftë të hapur me grupimet e tjera politike. - Të vlerësojë dhe të gjykojë mbi rëndësinë e Luftës Antifashiste dhe karakterin e saj çlirimtar, duke evidentuar elementet e luftës civile.
--	--	---	---

Linja 13

Shqipëria gjatë regjimit komunist

Kjo linjë ka për qëllim të prezantojë këta terma dhe koncepte kyçe: *Rezistenca në fazat e para të vendosjes së regjimit komunist (revolta e Koplikut, e Postribës dhe qëndrimi i deputetëve); kalimi në pronën shoqërore; ndikimi jugosllav; diktatura e proletariatit dhe karakteristikat e saj; lufta e klasave si parim themelor i sistemit socialist; pasojat e saj; Kushtetuta e vitit 1976 dhe parimet e saj themelore; kriza e thellë politike, ekonomike e sociale e sistemit socialist.*

Nr	Linja	Nënlinja	Objektivat
13.	Shqipëria gjatë regjimit komunist	<p>Rezistenca antikomuniste në vitet 1945-1948.</p> <p>Kushtetuta e vitit 1946 dhe Kushtetuta e vitit 1976. Parimet themelore, ndryshimet ndërmjet tyre.</p> <p>Diktatura e proletariatit dhe karakteristikat e saj.</p> <p>Lufta e klasave si parim themelor i sistemit socialist. Pasojat e saj.</p> <p>Kriza e thellë politike,</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Të shpjegojë konceptet: <i>Asamble Kushtetuese; Sigurimi i Shtetit; Gjykata Speciale; Grupi i deputetëve; Organizatat e masave; Diktatura e Proletariatit; Lufta e Klasave; Partishmëri proletare; Ekonomi socialiste; Tufëzimi; Familje e dekluar.</i> - Të përshkruajë disa forma të rezistencës antikomuniste në Shqipëri. - Të perifrzojë disa nene nga kushtetutat e viteve 1946 dhe 1976.

		ekonomike e sociale e sistemit socialist.	<ul style="list-style-type: none"> - Të krahasojë synimet dhe përfundimet e veprimtarisë së organizatave nacionaliste pas çlirimit. - Të argumentojë karakterin totalitar të pushtetit komunist. - Të argumentojë se liritë dhe të drejtat në kushtetutën e 1946 kishin karakter formal. - Të analizojë formën e regjimit, rrugën e përcaktimit të saj pas çlirimit dhe karakterin e regjimit. - Të komentojë tiparet e krizës ekonomike të viteve 1980 dhe pasojat e kësaj krize në të gjithë jetën e vendit. - Të analizojë dhe të krahasojë kushtetutën e vitit 1946 me atë të vitit 1976, duke nxjerrë përfundime mbi karakterin progresiv apo regresiv të tyre.
--	--	---	--

Linja 14

Shndërrimet demokratike në Shqipëri gjatë viteve 1990-2008

Kjo linjë ka për qëllim të prezantojë këta terma dhe koncepte kyçe: *Shkëndijat e para të lëvizjes demokratike; reformat në fushën ekonomike. Krijimi i ekonomisë së tregut; masmedia shqiptare në demokraci; ecuria e saj; zgjedhjet e lira-baza e demokracisë.*

Nr	Linja	Nënlinja	Objektiva
14.	Shndërrimet demokratike në Shqipëri gjatë viteve 1990-2008	<p>Shkëndijat e para të lëvizjes demokratike.</p> <p>Reformat në fushën ekonomike.</p> <p>Krijimi i ekonomisë së tregut.</p> <p>Masmedia shqiptare në demokraci. Ecuria e saj.</p> <p>Shqipëria në rrugën e</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Të shpjegojë konceptet: <i>Tregu socialist; tufëzim; tufëza; arëza; lëvizja studentore; pluralizëm politik; ekonomi e tregut; liberalizim; Stabilizim-Asociimi; Pakti i Stabilitetit</i> etj. - Të shpjegojë në rend kronologjik ecurinë e lëvizjes demokratike në Shqipëri. - Të përshkruajë situatën e tregut socialist në fillimet e viteve 1990.

		integrimin euroatlantik 1991-2010.	<ul style="list-style-type: none"> - Të listojë disa nga format e lëvizjes demokratike që solli pluralizmin në Shqipëri. - Të argumentojë rolin e lëvizjes studentore në ndryshimet demokratike dhe shpalljen e pluralizmit politik në Shqipëri. - Të listojë elementet dhe reformat që do të lehtësonin dhe realizonin zhvillimin e ekonomisë së tregut. - Të listojë dhe të analizojë hapat e suksesshëm dhe gradualë në drejtim të integrimin të Shqipërisë në strukturat euroatlantike, duke evidentuar anëtarësimin në NATO dhe liberalizimin e vizave për shqiptarët 1990-2008.
--	--	------------------------------------	---

TABELA E PESHAVE SIPAS FUSHAVE NË KURRIKULËN E AVANCUAR

Nr.	Fusha	Ndarja e peshave në orë	Ndarja e peshave në %
1.	Historia e qytetërimeve në Antikitete dhe në Mesjetë	10	12%
2.	Historia e qytetërimeve moderne dhe bashkëkohore	35	38%
3.	Historia e shqiptarëve	46	50%
Totali:		91	100%

TABELA E PESHAVE SIPAS LINJAVE NË KURRIKULËN E AVANCUAR

Nr.	Linja	Ndarja e peshave në orë	Ndarja e peshave në %
1.	Qytetërimi antik aziatik (Kina, India, Japonia)	5	6%
2.	Qytetërimi mesjetar – urë lidhëse në mes qytetërimit antik dhe atij modern (shek. VI – XVI)	5	6%
3.	Jeta në qytetet europiane para dhe gjatë periudhës së industrializimit (shek. XV-XX)	7	7%
4.	Qytetërimet aziatike në kohët moderne (shek. XV-XIX)	12	14%
5.	Qytetërimet bashkëkohore (gjysma e dytë e shek. XX.)	16	2%
6.	Historia dhe historiani	3	3%
7.	Parahistoria (100000 vjet – 3500 vjet më parë)	3	3%
8.	Qytetërimi ilir (mijëvjeçari II – I p.e.s.)	7	7%
9.	Shqipëria mesjetare (shek. V – XIV)	7	7%
10.	Shqipëria gjatë sundimit osman (shek. XV-XX)	7	7%
11.	Shteti i pavarur shqiptar, 1912-1939	5	6%
12.	Shqipëria gjatë Luftës së Dytë Botërore	4	4%
13.	Shqipëria gjatë regjimit komunist	5	6%
14.	Shndërrimet demokratike në Shqipëri gjatë viteve 1990-2008	5	6%
Totali:		91	100%